

/.../

Kolozsvár közönsége borús lélekkel, régi emlékeket idéző gondolatokkal, nehéz szívvel búcsúzott az ősi hajléktól.

Nem volt hivatalos búcsúszó. Nem volt szónoklat. Csak Katona József nemesveretű hangja zúgott, harsogott, zengett és lángolt. Hol van ennél szebb imádság színházi oltár előtt? Ez a méltóságteljesen hömpölygő, kemény, dübörgő nyelv belefúródott a szívekbe, lobogott és tüzet gyújtott. Lenyűgöző hangulatot teremtettek a patinás szavak a patinás falak között.

Azután legördült a függöny. Mély főhajtással, néma imádsággal, könnyes szemekkel még egyszer vissza-visszanézve, szótlánul oszlott a közönség. A színészek is elszéledtek. Üres, sötét és néma volt a magára maradt színház. S akkor én a színpadnak egy kicsi, korhadt deszkalapját lefeszítettem. Csak akkorát, mint egy téglalap. Szürke volt és kopott. Tele régi díszletfűrésok lyukacsával. Mintha szú rágta volna. Azt másnap elvittem az új színházhoz. Az építésvezetőt kértem, hogy ezt az ócska kis deszkalapot ékeltesse be az új színpad sima, fénylő deszkái közé. A sűgőlyuk mellett, ott senki sem veszi észre, nem zavarja a fürkésző szemet.

Babona volt? Hit volt? Vagy jelképes hűségfogadalom? Nem tudom. Az érzésem hajtott minden határozott gondolat nélkül.

/.../

Sok víz csobogott le azóta a Szamoson. A régi deszkázatot újakkal cserélték fel. Az a kis, korhadt emlék szétmállott, vagy elégett. Ha szétmállott, porszelei szállanak szerte és termékenyítenek. Ha elégett, pernyéjét hordja a szél, gyűjt és világít. De mindenképpen él és parázslék a szívekben...

(1934-ben Irimie Tiberiu bukaresti építész megbízás alapján elbontotta az évtizedeken át elhagyottan álló Farkas-utcai színház épületét, helyén diákszállót építettek.)

Jaj, ezek a paragrafusok...

"Báthory János lett a kisebbségi hivatal új elnöke" címmel a Népszava 2000. december 8-i száma a következőket írja:

"Az új elnök december 20-i hatállyal foglalja el hivatalát - jelentette be Hende Csaba, a minisztérium politikai államtitkára csütörtökön..."

"/..Az államtitkár közölte, hogy Báthory János jelölését az összes magyarországi kisebbség vezetője támogatta. Tegnap a vezetőkkel folytatott megbeszélésen Báthory felvázolta a kisebbségpolitikára vonatkozó álláspontját, amellyel mindenki egyetértett. A jelölt kiemelte, hogy feltétlenül fontosnak tartja a hátrányos megkülönböztetés tiltását."

A kijelentést örömmel, tárt karokkal üdvözljük. És reménykedünk. Szeretnénk ugyanakkor felhívni az új elnök figyelmét arra, hogy - valóban félretéve a hátrányos megkülönböztetést - havonta egyszer az EÖGYKE-Füzeteket is érdemes elolvasnia.

Szerény kis lap a mienk, mégis információk és vélemények találhatóak benne egy kisebbségről, amelyet *Doncsev Toso*, a nemrég menesztett NEKH-elnök sehogyan sem volt képes észrevenni. (Bár neki szóló nyílt levelet is olvashatott - volna - lapunk 2000. májusi számába, még elnöksége hivatali idejében! Ha olvasásra érdemesnek tartotta volna...) Hát ezért térünk ki D.T. munkásságának rövid értékelésére, *Balogh Jenő* tollából:

Jaj ezek a törvények...

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek jelenleg 1100 példányban kerül kinyomtatásra. A kiadást a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (NEKH) egy

fillérrel sem támogatja. De lapunk eljut minden olyan könyvtárba, társadalmi szervezethez, amely a magyarörménység szempontjából fontos Magyarországon és Erdélyben. Sok képviselő, államtitkár, miniszter asztalára is odakerül.

Feltételezzük, hogy más kisebbségi, ellenzéki szervezetek is eljuttatják problémáikat a megfelelő fórumokra, így realisabb kép alakulhatott ki a döntésre jogosultakban: a NEKH élén változás szükséges.

Sajnálatos, hogy erre két év ráment, pedig egy hónap is sok volt...

Az elmúlt hetekben számos alkalommal foglalkozott a sajtó Doncsev Toso menesztésével, s hogy a NEKH élére új elnököt neveznek ki. Dávid Ibolya igazságügyminiszter a TV2 műsorában kijelentette: Doncsev Tosónak szakmai okok miatt kellett távoznia.

Ugyanakkor a sajtó többször is jelezte: "egyes vélemények szerint Doncsev Tosót politikai és nem szakmai okok miatt váltották le..."

Hogy valójában mi volt a felmondás oka, nem tudhatjuk. Mi csak azt láttuk, hogy a dolgok nem mentek jól.

Valóban említhetünk politikai okokat, csak éppen nem pártpolitikát, hanem kisebbségpolitikát, nem megfelelő elvekre épülő kisebbségi szakmai irányítást.

Magyarországon ma vannak látható és vannak nem látható kisebbségek.

Mint azt *Kaltenbach Jenő*, kisebbségi ombudsman levelében is visszaigazolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tökéletesen megfelel minden olyan törvényi követelménynek, amelyek alapján megállapítható, hogy ez törvényes kisebbségi közösség. Van szabályos bejegyző határozatunk, van tagságunk, eleget teszünk minden olyan követelménynek (pl. beszámoló a KSH-nak, stb.), amelyet egy hasonló szervezettel szemben támasztanak.

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásáról ugyanezt el lehet mondani.

Csak hát: *Avanesian Alexnek* nem tetszik, hogy létezőnk, ezért kirekeszt bennünket, például az Országos Örmény Önkormányzat információs tevékenységéből, amelyet kötelező lenne elvégeznie, hiszen a felettes kormányzati szervek az Országos Önkormányzatokon keresztül tartják a kapcsolatot a kisebbségekkel. Így a hozzá eljuttatott törvényelőkészítő anyagokat továbbítania kellene irányunkba is, véleményezésre. De A.A. szemében mi láthatatlanok vagyunk, ezért meg sem említi bennünket az ARARÁT újságban, holott **az a lap a magyar adófizetők pénzéből** készülő, országos örmény kiadvány.

Ez ellen sajnos nem tehetünk semmit, de már megszoktuk: A.A. törvényen kívülre érzik magát.

Más azonban a helyzet a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatallal (NEKH), amelynek hivatalból a törvényességet kell megvalósítania. Ha ezt nem teszi, akkor a neve: Állami Rasszista Hivatal (ÁRH).

Meglepődve észleltük, hogy az A.A.-val régi **elvi-társi** kapcsolatban lévő Doncsev Tosó vezette NEKH-ből ÁRH lett: átvette a kirekesztő elveket, viselkedési formákat.

Doncsev Tosónak hivatalból foglalkoznia kellett volna minden hozzá forduló szervezettel, még ha az nem tetszik is az országos főörménynek. Persze, ez nemcsak reánk vonatkozik, hanem más "ellenzéki" kisebbségekre is.

Talán sajnálatos, ám a demokrácia velejárója, hogy a kisebbségek között is megjelentek az ellenzékbe szorult szervezetek.

Az örmények nincsenek egyedül e problémával. Csak talán másutt nincs olyan karakteres ellenzéki szerveződés, mint nálunk. Az ellenzékiég egyenes következménye annak a választási rendszernek, amelyet ma a törvény meghatároz. Amikor a törvény adta kereteken belül javító módosítást javasoltunk (az 1999. január 3-i országos elektori gyűlésen a területi elv szerinti képviselő az országos önkormányzatban), Doncsev Tosó még a javaslat napirendre tűzését is megakadályozta.

A NEKH elnökének tudomásul kellett volna vennie, hogy a kisebbségek éppen olyan sokszínűek, mint a többség. A kisebbség szakmai irányítását a sokszínűségre kell felépíteni, még ha az többletmunkával jár is.

Doncsev Tosónak kiemelkedő szerepe volt abban, hogy mely kisebbségeket nevezett meg a törvény (13 kisebbség kijelölése). Így kerültek be az örmények is, bár akkor Doncsev Toso csak az A. A.-féle társasággal számolt. Furcsa, de valahogyan figyelmen kívül hagyták a magyarörményeket, bár a törvény szövegében ott az a bizonyos kitétel: "**legalább egy évszázada honos...**"

Ők akkor csak arra gondoltak, hogy zárt körben milyen jó játék lesz számukra ez az önkormányzatiság. Nem kell mást csinálni, mint a történelmi örménység vállára állni, ez jó messziről látszik. Ráadásul ez igen kiváló posztamens, hiszen mindenkiben szép emlékeket ébreszt az "örménység" elnevezés. Köztudott, hogy "becsületes és jó kereskedők voltak", "hazafikat adtak a hazának", "aktív szerepet vállaltak a közéletben", "kiváló művészeket, tudósokat adtak a hazának", stb. Ilyen alapokra jól lehet építkezni, a tevékenység elvezethet a parlamenti székhez is.

Csak hogy A.A. viselkedése tudathasadásos. A történelmi magyarörménység élő utódait, akiknek a vállán áll, hol megtagadta (*Czetz János* élő rokonai nem örmények), hol felmagasztalta.

Azonos elveket valló elv-társa, Doncsev Toso ebben folyamatosan támogatta. A történelmi kisebbség, amely a törvény szerint legalább száz éve hazánkban él, természetes asszimiláció révén magyarrá vált, kisebbségi kultúráját már csak sajátos módon őrzi.

Az olyan hangzatos kifejezések, mint "az a horvát, szerb, görög, örmény, ... aki horvátul, szerbül, görögül, örményül beszél" oda vezettek, hogy a már régóta itt élő horvátokat, szerbeket, görögöket, örményeket elriasztják a kisebbségi tevékenységtől. Így a kevesek korlátozzák az önkormányzatiságot a nyelvet még igazán beszélő, általában az utóbbi időkben honosodó "bevándorlók" köreire.

E politika kiváló képviselője és támogatója volt Doncsev Toso.

Ez komoly zavart okozott például a román kisebbség köreiből, amelynek súlyos politikai következményei is voltak. "Nem román az, aki nem tud románul" - azaz a történelmi magyarromán kitagadási hisztériája politikai problémákat gerjesztett a két anyaország között.

Mi történt? Atigazították a törvényt D. T. elméletéhez. (Emlékeztetőül: a román kisebbségi önkormányzatok egy része nem ismerte el a magyar-román (magyarul beszélő, román gyökerekkel bíró) képviselőket, cserébe azok nem mentek el az elektori választásokra. Így nem volt meg az érvényes szavazáshoz szükséges 75 %-os jelenlét. Erre a törvény szerint szükséges jelenlétet leszállították 50%-ra.)

A választások idején minden újság és híradás tele volt azzal, hogy ki az örmény, ki a román, ki a görög, stb. E hisztéria kialakulásában és dúlásában D.T. komoly szerepet játszott.

Nem kellett volna mást tennie, mint kiállnia a közvélemény elé és állást foglalnia: egy kisebbséghez való tartozás a jelenlegi törvények szerint lelkiismereti szabadság kérdése. Mindenkinek szíve joga eldönteni, hogy mely kisebbséghez tartozónak vallja magát.

Neki kellett volna "leállítania" A.A.-t és más országos elnököket, akik féltették a korábban szerzett elnöki székeket az újonnan megjelentektől. A törvény szerint nem kérdőjelezheti meg senki egy székely apa és egy román anya gyermekének saját döntésű hovatartozását, bár szülei Erdélyből Magyarországra jöttek és ő magyarul beszél.

A NEKH elnökének **hivatalból** ki kellett volna állnia a törvény szellemének védelmében. Ha magánvéleménye szerint román, vagy örmény képviselő csak az lehet, akinek román vagy örmény nyelvvizsgálója van: magánügy. De amíg a törvény a nyelvvizsgát nem írja elő, addig Doncsev Tosónak azt kellett volna mondania minden hivatalos fórumon, nyilatkozatban és minden hozzá befutó folyamodványra, hogy "mindenki saját lelkiismerete alapján választja meg, kíván-e valamilyen kisebbség munkájába bekapcsolódni".

D.T. sajnálatos módon Magyarország fizetett, hivatalos rasszistája lett, ami összeférhetetlen a NEKH elnöki székével. Az sem mentesíti, hogy esetenként hallgatott, amikor szólnia kellett volna. Aki hallgat - beleegyezik.

Nem felejthető, amikor a "Magyar Egyes" RONDÓ című, kisebbségi műsorában A.A. papagájként ismételtette, hogy "az az örmény, aki örményül tud", mellette ült D.T. és hallgatott. A jelenlévő

szlovák asszonykát is zavarta ez a kinyilatkoztatás. Bátortalanul felemlítette, hogy náluk előfordulnak olyanok is, akik már nem ismerik a szlovák nyelvet. D.T. hallgatott.

Talán korábbi országos bolgár kisebbségi elnöki székét féltette, amikor törvényi hiányosságot kiküszöbölő javaslatainkat ("az elektori gyűlés mindenkori ellenőrző funkciójának megteremtése az országos önkormányzat felett", vagy az "örmény kisebbség etikai bizottságának felállítása az örmény kisebbségi képviselők magatartási zavarainak hatékony kiküszöbölésére") egyszerűen nem engedte napirendre tűzni.

Az országos önkormányzatok máig ellenőrizhetetlenek.

Nem hiszem, hogy D.T. politikai csatározásoknak esett áldozatul. Egyszerűen betelt a pohár.

A saját vallási meggyőződését senki nem erőltetheti másra.

Az örménység a világon általában apostoli, ortodox. Kivételt képez a Magyarországon élő történelmi magyarörménység, amely az itt élő örménység mintegy 95 %-át teszi ki. Ők római katolikusok, akik több mint 300 éve elhagyták az ortodoxiát és egyesültek Rómával.

Egyértelmű ortodox nyomulást támogat az a döntés, amikor az örményeket a NEKH összevonja például a szerb kisebbséggel és közös vezetés alá helyezi. D.T. ezzel is A.A. ortodoxiát terjesztő támogatója, társa lett.

Aki az EÖGY-Füzeteket, vagy más kisebbségek alternatív lapját olvassa, hosszabb életű lesz e földön,

Doncev Tosó nem olvasta, bár minden számot elküldtünk neki.

(Ha olvasta volna, észrevette volna, hogy 2000. januári számunkban idéztük többek között Dávid Ibolya jókívánságait is. Rájöhetett volna, hogy az igazságügyminiszter asszony is kapja a Füzeteket. De ő el is olvasta...)

Aki csak az ARARÁT-ot olvassa, az nem is tudhat arról, hogy van egy másik szervezet.

Hogy az egyoldalúan megvilágított éremnek van másik oldala is...

Aki olvassa a Füzeteket, tudja - hiszen soha nem rejtettük véka alá -, hogy a NEKH munkájával elégedetlenek vagyunk. Részhajló a tevékenysége. Tessék megnézni az Interneten a Hivatal honlapját és megkeresni ott az örmény szervezeteket! Kiderül, hogy nincs feltüntetve sem az EÖGYKE, sem a BÖKÖT, sem a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség. Ezzel szemben ott van minden olyan örmény fórum, amely A.A.-nak kedves.

Ezt a részhajlást A.A. - sajnos - megteheti az ARARÁT hasábjain (senki sem vonja felelősségre), de a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatalának elnöke nem teheti meg.

Más kisebbségek területéről nem kívánunk példákat felhozni, mert nem tisztünk, gondolom ők is megteszik a maguk észrevételeit, jelzik kifogásaikat.

Örülünk, hogy az igazságügyminiszter olvasta a Füzeteket és így teljesebb az összképe az örménységről, valamint a Hivatal munkájáról. Vélhetően valamelyest a Füzetek is hozzájárult ahhoz, hogy a NEKH élére új ember kerül.

Balogh Jenő

Emlékezünk...

Soha nem volt oly aktuális a kérdés, mint most. Fancsali János az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek 2000. novemberi számában a 37. oldalon kezdődő írásában "Gyönyörű könyv" címmel írt a *Gudenus János József* szerkesztésében megjelent "Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiájá"-ról.